

VII. КОРХОНАЛАР ВА ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ФАОЛИЯТИНИНГ УМУМИЙ ТАВСИФИ

Барчамизга маълумки, Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга қўйиш тартибини тубдан такомиллаштириш, замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш асосида уларнинг давлат органлари билан ўзаро муносабатларида бевосита мулоқот қилмайдиган шаклларида фойдаланишни жадал рағбатлантирилмоқда.

Бугунги кунда ушбу борада қонунчиликда муҳим қарорлар қабул қилиниб, тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга қўйиш тартибини тубдан такомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар комплекси маъқулланиб, ушбу чора-тадбирларда тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга қўйишни автоматлаштирилган тизими босқичма-босқич ишлаб чиқилиб ҳаётга тадбиқ қилинмоқда.

Амалга оширилаётган ислохотлар ва жамиятимизда рўй бераётган муҳим ўзгаришлар тадбиркорлик субъектлари томонидан ўз фаолиятларини мустақил бошлашига ва бизнесини ривожлантиришига муҳим пойдевор бўлади.

Бу ўз навбатида, тадбиркорларнинг ва мамлакатимизга кириб келаётган инвестицияларни янада кўпайишига ва айни дамда қўшимча иш ўринларини вужудга келишига, фуқароларнинг турмуш даражасини янада оширишига хизмат қилади.

Изоҳ тариқасида:

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 25 декабрдаги “Корхоналар ва ташкилотларнинг ягона давлат регистри тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида”ги 274-сонли қарорига мувофиқ тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказувчи орган томонидан тақдим этилган билдиришномага асосан Корхоналар ва ташкилотларнинг ягона давлат регистри базаси юритилади.

Корхоналар ва ташкилотлар ягона давлат регистри маълумотларига кўра 2019 йилнинг 1 январь ҳолатига рўйхатга олинган юридик шахслар сони (фермер ва деҳқон хўжаликларисиз) 15675 тага етди, бу кўрсаткич ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 1492 тага ёки 10,4 % ошган ва фаолият кўрсатаётганлари сони эса 14837 тани ташкил қилди бу эса ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 1163 тага ёки 8,5 % га ошган.

Рўйхатдан ўтган корхоналар ва ташкилотларнинг асосий улуши Урганч шаҳрида (25,1 %), Урганч тумани (10,2 %), Хива тумани (9,6 %), Хива шаҳри (9,0 %) ҳиссаларига тўғри келади.

**Рўйхатга олинган ва фаолият кўрсатаётган корхоналар ва ташкилотларнинг
худудлар бўйича тақсимланиши**

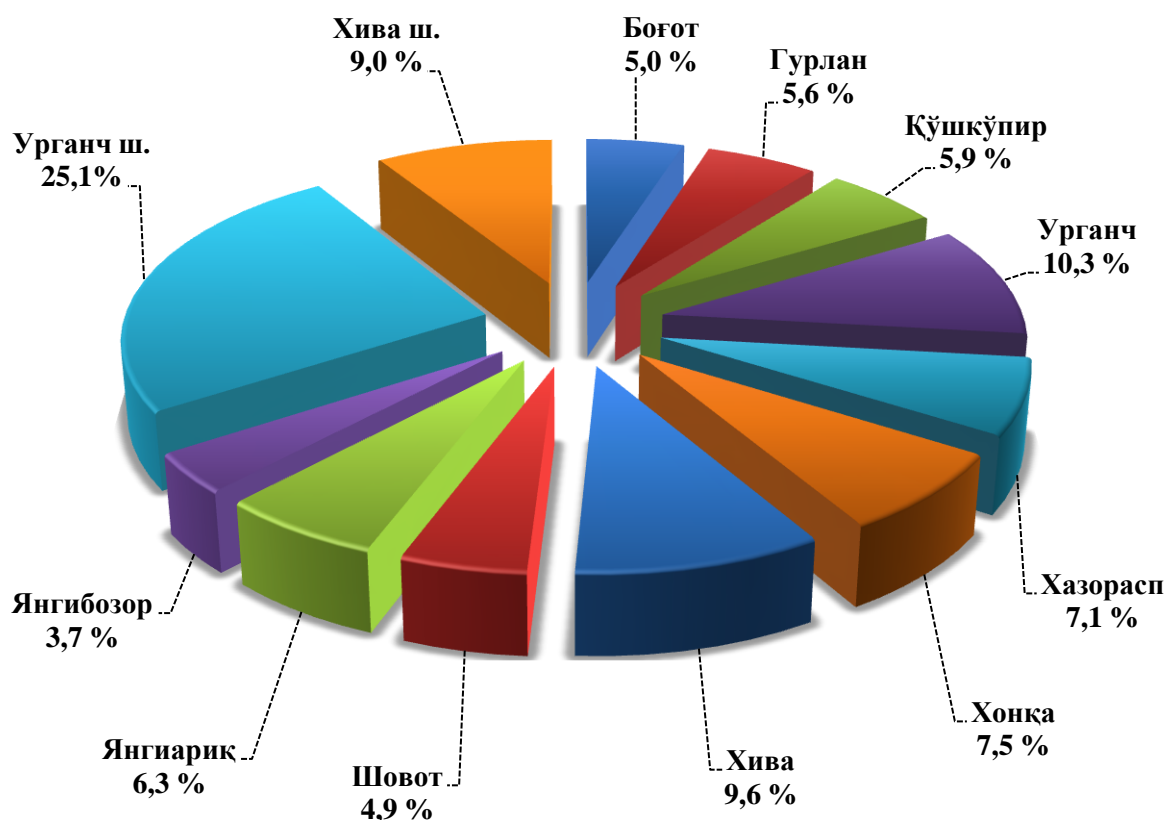
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)

	<i>Рўйхатга олинган</i>		<i>Фаолият кўрсатаётган</i>	
	<i>бирлик</i>	<i>жамига нисбатан % да</i>	<i>бирлик</i>	<i>жамига нисбатан % да</i>
Хоразм вилояти	15765	100,0	14837	100,0
Урганч ш.	3956	25,1	3576	24,1
Хива ш.	1421	9,0	1368	9,2
<i>туманлар:</i>				
Боғот тумани	783	5,0	757	5,1
Гурлан тумани	890	5,6	859	5,8
Кўшкўпир тумани	924	5,9	896	6,0
Урганч тумани	1623	10,3	1529	10,3
Ҳазорасп тумани	1115	7,1	1081	7,3
Хонқа тумани	1184	7,5	1161	7,8
Хива тумани	1509	9,6	1408	9,5
Шовот тумани	773	4,9	683	4,6
Янгиариқ тумани	999	6,3	952	6,4
Янгибозор тумани	588	3,7	567	3,8

Маълумот тариқасида:

Охирги 5 йилликка эътибор берадиган бўлсак, вилоятимизда 2014 йилларда давлат рўйхатидан ўтган тадбиркорлик субъектлар сони 10867 тани (фермер ва деҳқон хўжаликларсиз) ташкил этган бўлса, бугунги кун ҳолатига 15765 та бўлиб 4898 тага кўпайганини кузатиши мумкин.

Рўйхатдан ўтган субъектларнинг ҳудудлар бўйича улуши, %

Иқтисодий фаолият турлари бўйича рўйхатга олинган корхоналар ва ташкилотларнинг асосий қисми савдо (жамии рўйхатга олинган юридик шахсларнинг 23,9 %), саноат (16,1 %), қурилиш (10,1 %), қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалиги (7,7 %) соҳаларига тўғри келади.

**Рўйхатга олинган ва фаолият кўрсатаётган корхоналар ва ташкилотларнинг
иқтисодий фаолият турлари бўйича тақсимланиши**

(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)

	Рўйхатга олинган		Фаолият кўрсатаётган	
	бирлик	жамига нисбатан % да	бирлик	жамига нисбатан % да
Жами	15765	100,0	14837	100,0

шу жумладан:

қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалиги	1220	7,7	1146	7,7
саноат	2537	16,1	2402	16,2
қурилиш	1596	10,1	1486	10,0
савдо	3766	23,9	3550	23,9
тапиш ва сақлаш	607	3,9	574	3,9
яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар	958	6,1	873	5,9
ахборот ва алоқа	241	1,5	222	1,5
соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар кўрсатиш	345	2,2	337	2,3
бошқа турлари	4495	28,5	4247	28,6

Маълумот тариқасида:

Фаолият кўрсатаётган корхоналарни иқтисодий фаолият турлари бўйича энг катта улуши савдо соҳасига 3550 та корхона (23,9%) тўғри келади.

**Фаолият кўрсатаётган корхоналар ва ташкилотларнинг
иқтисодий фаолият турлари бўйича улуши, фоизда
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

■ Ахборот ва алоқа

■ Соғлиқни сақлаш ва
ижтимоий хизматлар
кўрсатиш

■ Ташиш ва сақлаш

■ Яшаш ва овқатланиш
бўйича хизматлар

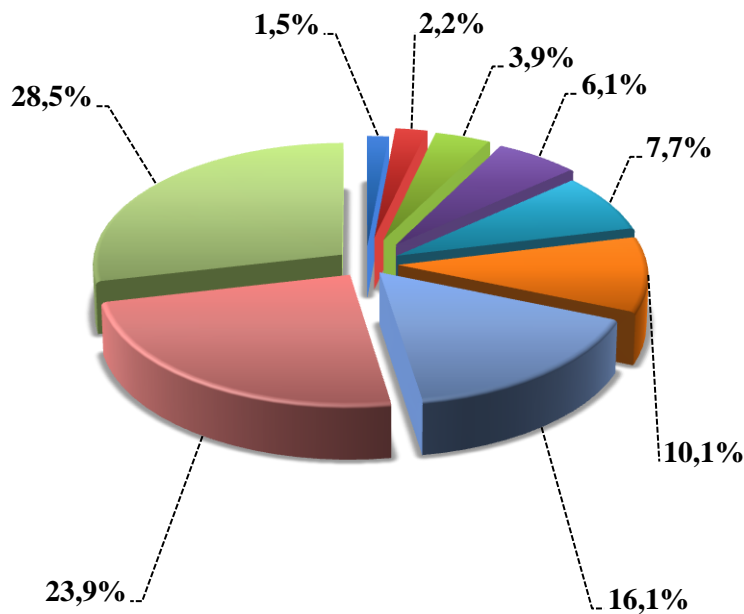
■ Қишлоқ ва ўрмон
хўжалиги

■ Қурилиш

■ Саноат

■ Савдо

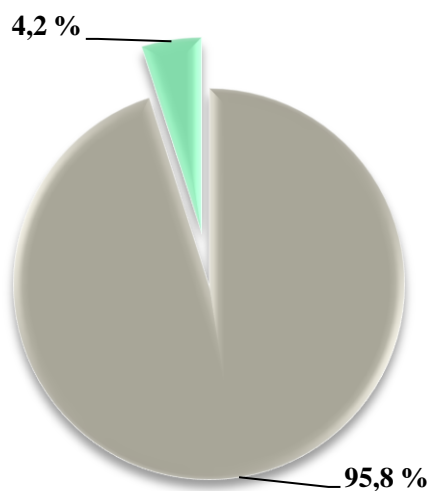
■ Бошқа турлар

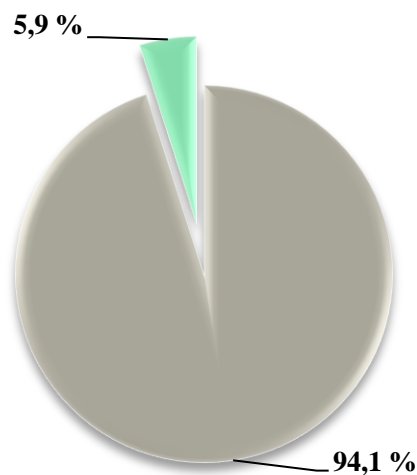
Корхоналар ва ташкилотларнинг умумий сонига фаолият кўрсатаётган субъектларнинг улуши 94,1 % ни, шу билан бирга жами корхоналар ва ташкилотларнинг умумий сонига нисбатан фаолият кўрсатмаётганларнинг улуши 5,9 % ни ташкил этганлигини кўрсатмоқда ва бу кўрсаткич йил бошига нисбатан таққослаганда 1,7 % га ошган.

**Корхоналар ва ташкилотларнинг умумий сонидан фаолият кўрсатаётганлар ва фаолиятсизларнинг улуши, %
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

01.01.2018 й.

01.01.2019 й.

■ Фаолият кўрсатаётганлар

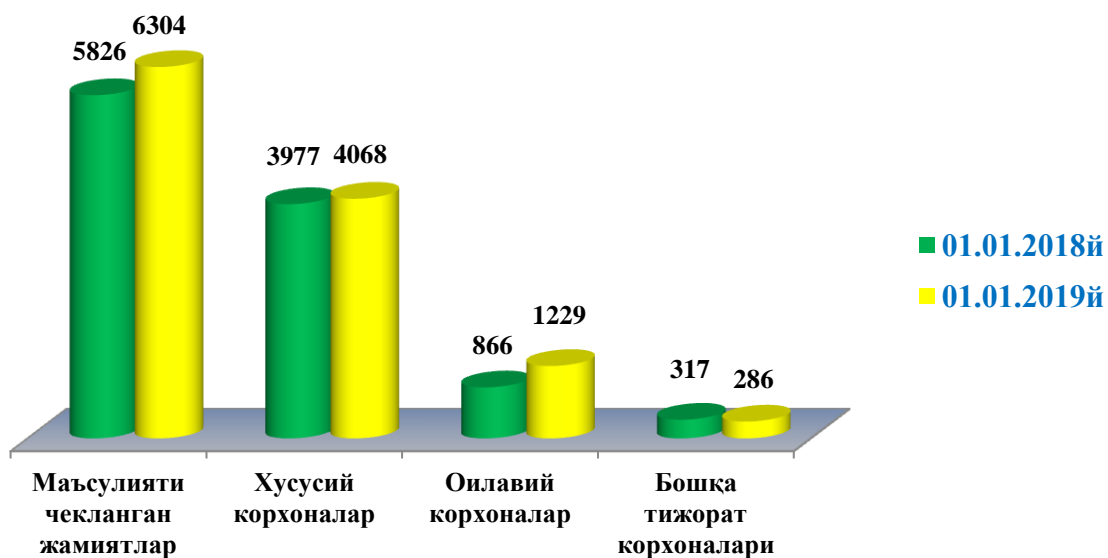
■ фаолиятсизлар

2019 йил 1 январь ҳолатига 11887 та тижорат шаклидаги корхоналар ва ташкилотлар фаолият кўрсатаётган бўлиб, шундан хусусий корхоналар – 4068 та, оилавий корхоналар – 1229 та, масъулияти чекланган жамиятлар – 6304 ва 286 тани бошқа тижорат корхоналари ташкил этади.

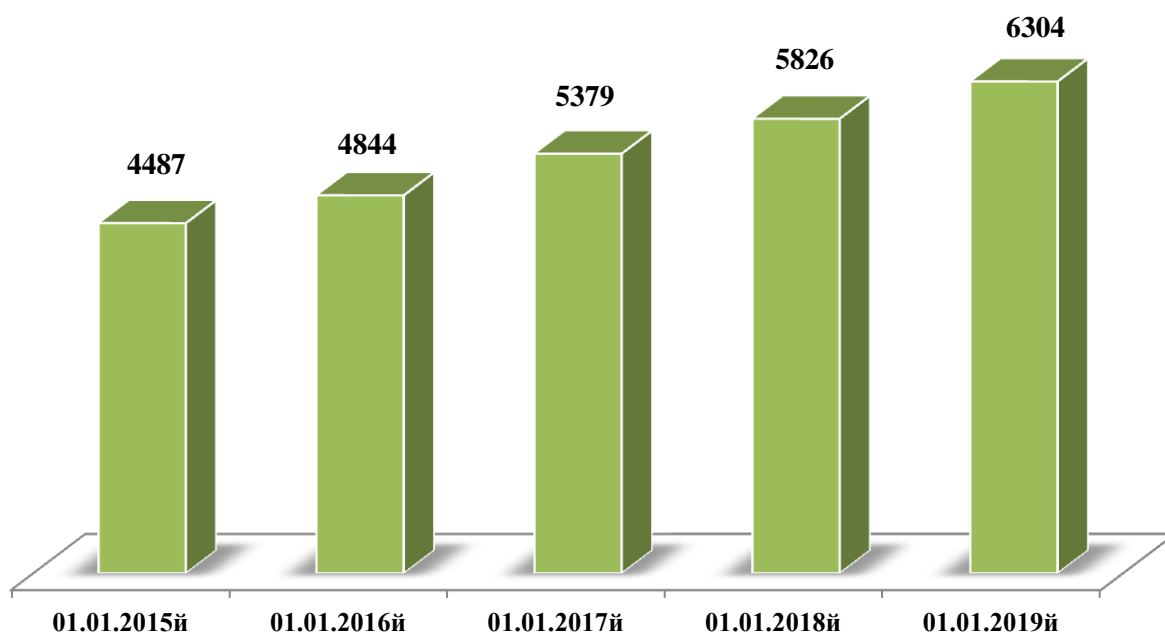
Мисол тариқасида:

2014-2018 йиллар мобайнида фаолият кўрсатаётган тадбиркорлик субъектлари сони (фермер ва деҳқон хўжаликларсиз) 10449 дан 11815 тага ёки 13,1 % га ошган.

Фаолият кўрсатаётган юридик шахслар-хўжалик юритувчи субъектларнинг ташкилий ҳуқуқий шакллари бўйича тақсимланиши, бирликда (2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)

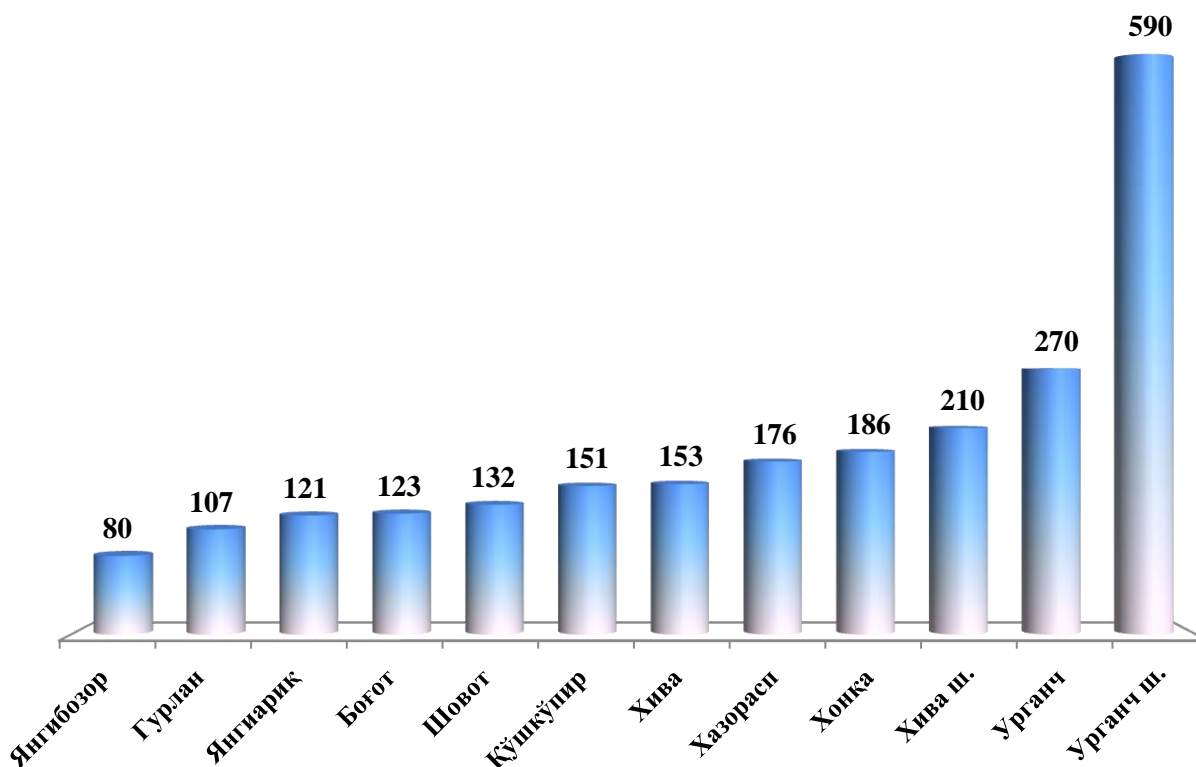

Таъкидлаш жоизки, мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган юридик шахслар-хўжалик юритувчи субъектларнинг ташкилий ҳуқуқий шакллари бўйича асосий қисми масъулияти чекланган жамиятлари хиссасига тўғри келади. Бу кўрсаткичлар йилдан йилга ўсиб бормоқда ва бу маълумотларни статистик рақамларда кузатиш мумкин.

2018 йилнинг январь-декабрь ойларида жами 2299 та янги корхоналар ва ташкилотлар рўйхатга олинган бўлиб, ёки 2017 йилнинг шу даврига нисбатан 35,5 % кўпроқ. Янги ташкил этилган корхоналар ва ташкилотларнинг асосий қисми Урганч шаҳри (590 та), Урганч тумани (270 та), Хива шаҳри (210 та), Хонка тумани (186 та) ва Хива тумани (153 та) ҳиссаларига тўғри келади. Энг кам эса Янгибозор (80 та), Гурлан (107 та), Янгиариқ (121 та) туманларига тўғри келади.

**Худудлар бўйича янги ташкил этилган корхоналар
ва ташкилотларнинг сони,
(бирликда)**

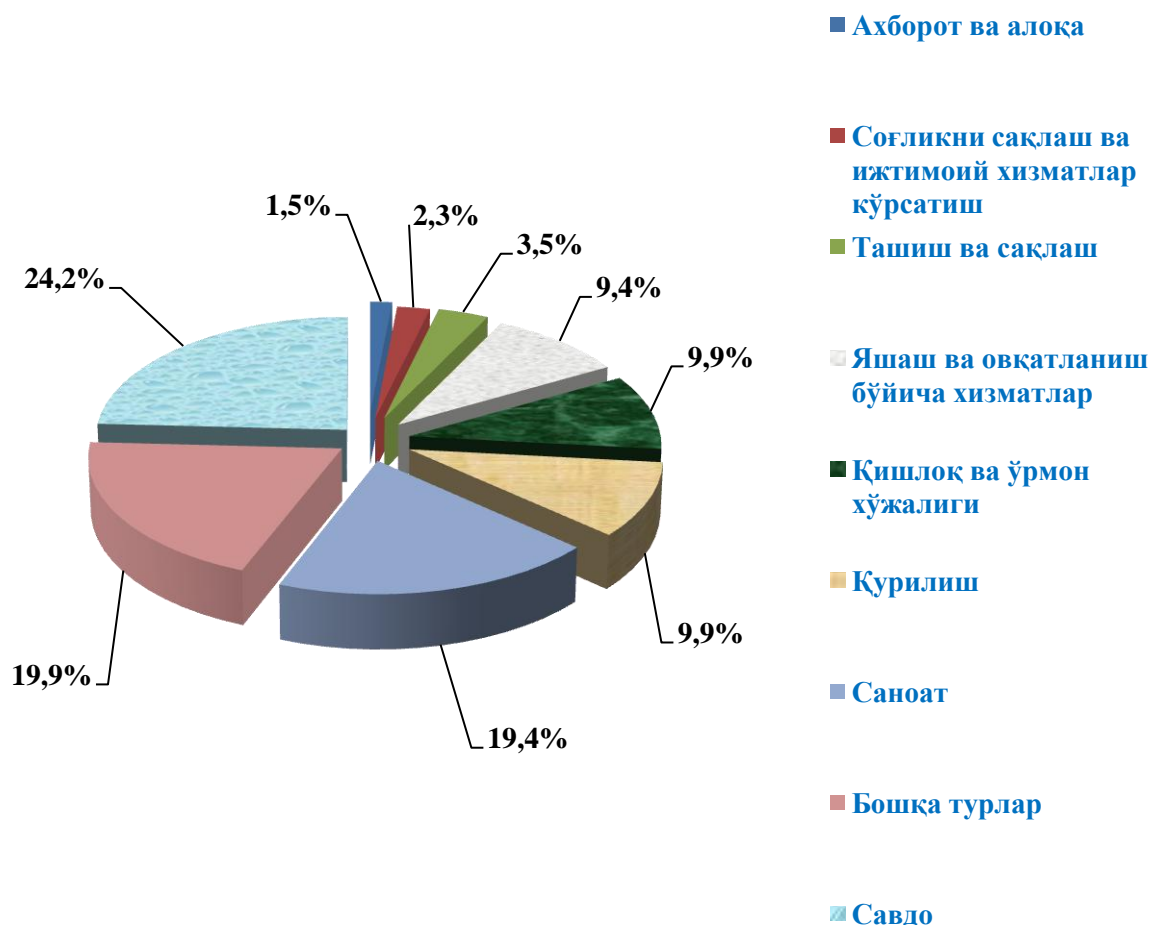

Иқтисодий фаолият турлари бўйича янги ташкил этилган корхоналар ва ташкилотларнинг улуши савдода 24,2 %, саноатда 19,4 %, қурилишда 9,9% ва қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигида 9,9 % ни ташкил этади.

Маълумот тариқасида:

Вилоятимизда янги ташкил этилган тадбиркорлик субъектлар сони (фермер ва деҳқон хўжаликларсиз) 2014 йилда 1201 та, 2015 йилда 1292 та, 2016 йилда 1506 та, 2017 йилда 1695 та ва бугунги кун ҳолатига 2299 тани ташкил қилди.

**Янги ташкил этилган корхоналар ва ташкилотларнинг
иқтисодий фаолият турлари бўйича улуши, %
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

2019 йил 1 январь ҳолатига вилоятимизда фаолият кўрсатаётган кичик тадбиркорлик субъектларининг сони 11815 тани ташкил қилган. Бу кўрсаткич 2017 йил шу даврига нисбатан 8,3 % га ошган.

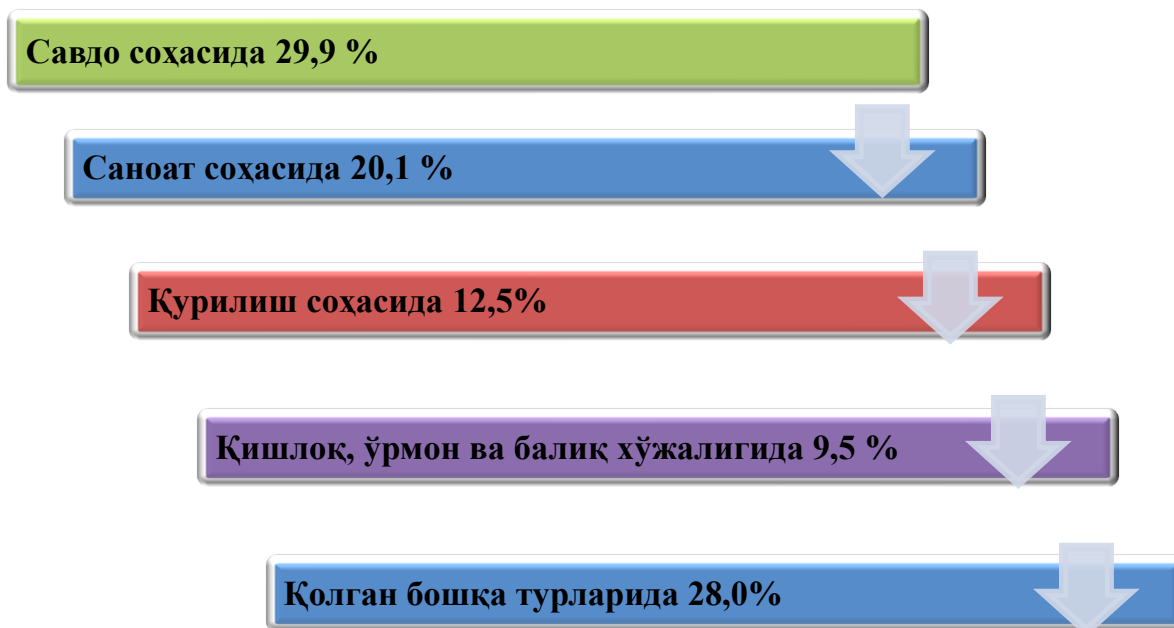
Фаолият кўрсатаётган кичик тадбиркорлик субъектларининг асосий қисми, яъни 2909 таси (жами субъектларнинг 24,6 %) Урганч шаҳрига, 1271 таси (10,8 %) Урганч тумани, 1245 таси (10,5 %) Хива шаҳри ҳамда 1214 таси (10,3 %) Хива туманлари ҳиссаларига тўғри келади. Энг кам фаолият кўрсатаётганлар эса 410 таси (3,5 %) Янгибозор, 453 таси (3,8 %) Шовот, 537 таси (4,5 %) Боғот, 648 таси (5,5 %) Гурлан туманлари ҳиссаларига тўғри келади.

**Фаолият кўрсатаётган кичик тадбиркорлик субъектларининг
худудлар бўйича сони**

	2018 йил 1 январь ҳолатига		2019 йил 1 январь ҳолатига	
	бирлик	жамига нисбатан % да	бирлик	жамига нисбатан % да
Хоразм вилояти	10900	100,0	11815	100,0
Урганч ш.	2694	24,7	2909	24,6
Хива ш.	846	7,8	1245	10,5
<i>туманлар:</i>				
Боғот	532	4,9	537	4,6
Гурлан	607	5,6	648	5,5
Кўшкўпир	563	5,2	662	5,6
Урганч	1146	10,5	1271	10,8
Ҳазорасп	684	6,3	789	6,7
Хонқа	787	7,2	915	7,7
Хива	1496	13,7	1214	10,3
Шовот	435	4,0	453	3,8
Янгиариқ	744	6,8	762	6,4
Янгибозор	366	3,3	410	3,5

Фаолият кўрсатаётган жами 11815 та кичик тадбиркорлик субъектларининг 3529 таси (29,9 %) – савдода, 2377 таси (20,1 %) - саноатда, 1476 таси (12,5 %) - қурилишда, 1124 таси (9,5 %) - қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигида, 860 таси (7,3 %) - яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар соҳасида, 568 таси (4,8 %) - ташиш ва сақлашда, 270 таси (2,3 %) - соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар кўрсатишда, 205 таси (1,7 %) - ахборот ва алоқа соҳасида, шунингдек 1406 таси (11,9%) - бошқа фаолият турлари ҳиссаларига тўғри келади. Шундан кўриниб турибдики, фаолият кўрсатаётган кичик тадбиркорлик субъектларининг асосий қисми саноат ва савдо фаолият турларига тўғри келади. Шунингдек, энг кам улуши эса соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар ҳамда ахборот ва алоқа фаолият турларига тўғри келади.

**Фаолият кўрсатаётган кичик тадбиркорлик субъектларининг
иқтисодий фаолият турлари бўйича улуши, %
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

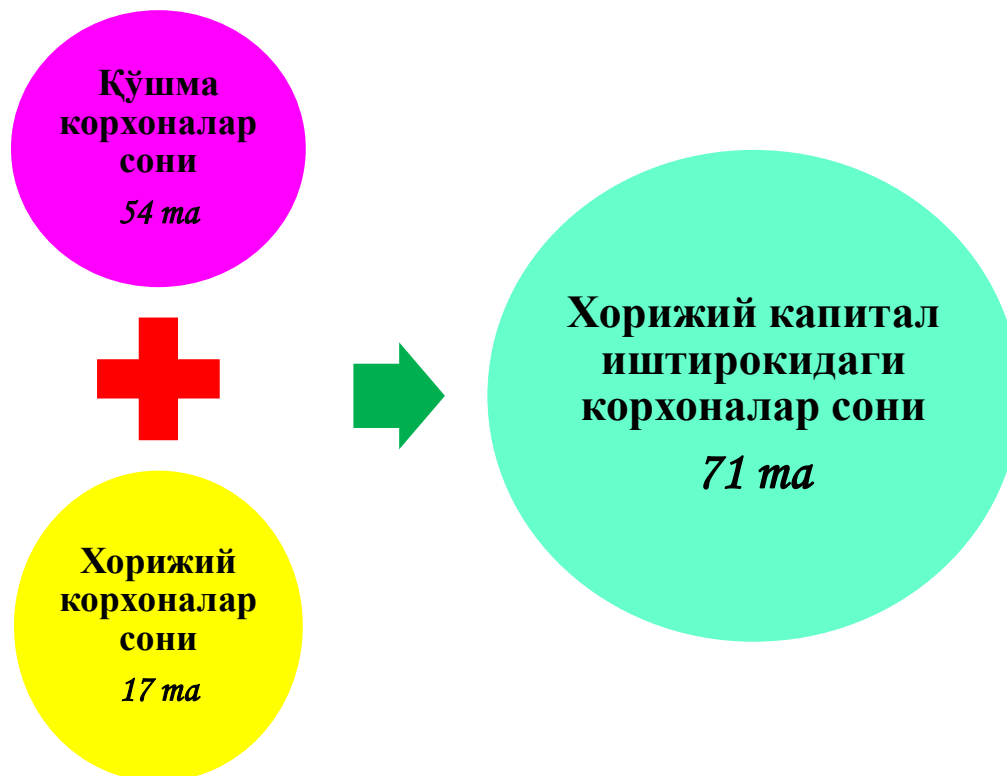

Кичик тадбиркорлик субъектларини қўллаб-қувватлаш асосида уларнинг ишлаб чиқариш фаолиятини самарали ташкил этиш бўйича ишлар етарли даражада ташкил этилмаганлиги сабабли фаолият кўрсатмаётган кичик тадбиркорлик субъектларининг жами рўйхатга олинганларнинг умумий сонига нисбатан улуши юқори бўлмоқда. Жумладан, 2019 йилнинг 1 январь ҳолатига Урганч шаҳрида жами рўйхатдан ўтган кичик тадбиркорлик субъектларининг умумий сонига фаолият кўрсатмаётганларнинг улуши 9,8 % ни (319 та) ташкил қилган, Урганч туманида эса рўйхатдан ўтганларнинг жами сонига 6,6 % ни (90 та) ташкил қилиб, уларнинг сони ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 316 тага ўсган.

Ҳисобот даврида 786 та корхоналар ва ташкилотлар фаолияти тугатилган бўлиб, улардан 237 таси (жами фаолияти тугатилганларнинг 30,2 %) ихтиёрий тугатиш тартибини қўллаш орқали тугатилган.

Хорижий капитал иштирокидаги корхоналар. 2019 йил 1 январь ҳолатига фаолият кўрсатаётган хорижий капитал иштирокидаги корхоналар сони 71 тани ташкил этди. Ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 20 тага ёки 39,2 % га ўсган. Шунингдек, Хорижий капитал иштирокидаги фаолият кўрсатаётган корхоналардан 54 таси қўшма корхоналар, 17 таси эса хорижий корхоналар ҳисобланади.

**Фаолият кўрсатаётган хорижий капитал иштирокидаги
корхоналар таркибида қўшма корхоналар ва
хорижий корхоналарнинг сони, бирликда
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

Хорижий капитал иштирокидаги корхоналарнинг асосий қисми Урганч шаҳар 22 та (31,0 %), Шовот 11 та (15,5 %) ва Урганч 7 та (9,8 %) туманлари ҳиссаларига тўғри келади. Энг кам хорижий капитал иштирокида ташкил этилган корхоналар Хонқа 1 та (1,4 %), Янгибозор 1 та (1,4 %) ва Гурлан 2 та (2,8 %) туманлари ҳиссаларига тўғри келади. Бу эса мазкур ҳудудларда хорижий ҳамкорлар билан ишлашни, инвестициялар жалб этиш борасида амалга оширилиши лозим бўлган ишларни янада ривожлантиришни талаб этади.

Мамлакатимизда ишбилармонлик муҳитини жадал ривожлантириш борасида қатор ижобий ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Бугунги кунда рақобатбардошлик муҳитини яратиш мақсадида чет эллик сармоядорларга юртимиз бозорига кириб келишлари ўз фаолиятларини олиб боришлари учун қулай шарт-шароитлар яратилмоқда. Бунинг натижасида кейинги йилларда хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар йилдан йилга сони кенгайиб бораётганлигини статистик рақамларда ўз аксини топган.

**Фаолият кўрсатаётган хорижий капитал иштирокидаги
корхоналарнинг ҳудудлар бўйича сони ва улуши
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

	бирлик	Жамига нисбатан % да
Хоразм вилояти	71	100,0
Урганч ш.	22	31,0
Хива ш.	6	8,5
<i>туманлар:</i>		
Боғот	6	8,5
Гурлан	2	2,8
Кўшкўпир	5	7,1
Урганч	7	9,8
Ҳазорасп	2	2,8
Хонқа	1	1,4
Хива	4	5,6
Шовот	11	15,5
Янгиарик	4	5,6
Янгибозор	1	1,4

Фаолият кўрсатаётган 71 та хорижий капитал иштирокидаги корхоналарни иқтисодий фаолият турлари бўйича олиб қарайдиган бўлсак, 42 таси (59,2 %) саноат, 12 таси (16,9 %) савдо, 4 таси (5,6 %) яшаш ва овқатланиш бўйича хизматларда, 4 таси (5,6 %) қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигида, 3 таси (4,2 %) қурилишда, 2 таси (2,8 %) ташиш ва сақлашда, 1 таси (1,5 %) соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар кўрсатиш ҳамда 3 таси (4,2 %) бошқа фаолият турлари ҳиссаларига тўғри келади. Шундан кўриниб турибдики, фаолият кўрсатаётган хорижий капитал иштирокидаги корхоналарнинг асосий қисми саноат ва савдо фаолият турига тўғри келади. Шунингдек, энг кам улуши эса соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар ҳамда ахборот ва алоқа фаолият турларига тўғри келади.

**Фаолият кўрсатаётган хорижий капитал иштирокидаги корхоналарнинг
иқтисодий фаолият турлари бўйича сони ва улуши
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

	<i>бирлик</i>	<i>Жамига нисбатан % да</i>
Жами	71	100,0
<i>шу жумладан:</i>		
саноат	42	59,2
савдо	12	16,9
қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалиги	4	5,6
яшаш ва овқатланиш бўйича хизматлар	4	5,6
қурилиш	3	4,2
ташиш ва сақлаш	2	2,8
соғлиқни сақлаш ва ижтимоий хизматлар кўрсатиш	1	1,5
бошқа турлари	3	4,2

2018 йилнинг январь-декабрь ойларида хорижий капитал иштирокидаги рўйхатдан ўтган янги корхоналарнинг сони 23 тани ташкил қилган. Бу кўрсаткич эса ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 13 тага кўпайган ёки 2,3 марта ошган.

Бунда, Россия Федерацияси резидентлари капитали иштирокида – 5 та, Туркия Республикаси – 5 та, Туркменистон Республикаси – 5 та, Қозоғистон Республикаси – 2 та, Хитой Халқ Республикаси-2 та ва 4 таси бошқа республикалар билан янги корхоналар рўйхатдан ўтган. Шунингдек, 2018 йилда Афғонистон Ислон Республикаси, Ҳиндистон Республикаси, Германия Федератив Республикаси, Украина, Озарбайжон Республикаси ва бошқа давлатлар резидентлари қўшма фаолиятга қизиқиш билдирдилар.

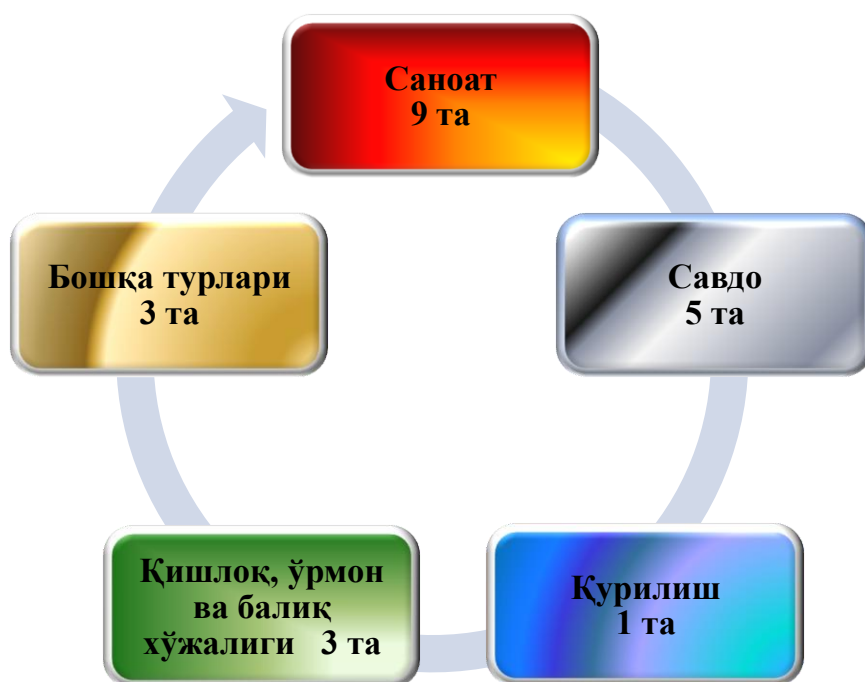
23 та янги ташкил этилган хорижий капитал иштирокидаги корхоналарнинг асосий қисми Урганч шаҳри (9 та), Боғот, Гурлан, Қўшқўпир, Урганч, Хива, Шовот, Янгиариқ (2 та), туманлари ҳиссалариги тўғри келади. Хорижий капитал иштирокидаги корхоналарнинг умуман ташкил этмаган туманларлар қаторига Ҳазорасп, Хонқа, Янгибозор ва Хива шаҳрини киритиш мумкин.

**Янги ташкил этилган хорижий капитал иштирокидаги корхоналарнинг ҳудудлар
кесимидаги сони ва улуши
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

	<i>бирлик</i>	<i>Жамига нисбатан % да</i>
Хоразм вилояти	23	100,0
Урганч ш.	9	39,1
Хива ш.	-	-
<i>туманлар:</i>		
Боғот	2	8,7
Гурлан	2	8,7
Кўшкўпир	2	8,7
Урганч	2	8,7
Ҳазорасп	-	-
Хонқа	-	-
Хива	2	8,7
Шовот	2	8,7
Янгиариқ	2	8,7
Янгибозор	-	-

Янги ташкил этилган хорижий капитал иштирокидаги корхоналарни иқтисодий фаолият турлари бўйича кўрадиган бўлсак, асосан саноатда 9 та, савдода 5 та, кишлок, ўрмон ва балиқ хўжалигида 3 та, қурилишда 1 та ва бошқа фаолият турларида 3 та хорижий капитал иштирокидаги корхоналар янги ташкил этилган.

Янги ташкил этилган хорижий капитал иштирокидаги корхоналарнинг иқтисодий фаолият турлари бўйича сони,бирликда
(2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)

Шу билан бирга, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳажмларини кенгайтиришда етарли даражада ишлар тўғри йўлга қўйилмаганлиги сабабли, айрим ҳудудларда хорижий инвестицияларни жалб қилишда беқарорлик сақланиб қолмоқда. Жумладан , 2019 йил 1 январь ҳолатига 2 та хорижий капитал иштирокидаги корхоналар фаолият кўрсатмаётган корхоналар рўйхатида турибди. Булар Урганч шаҳри (1 та), Гурлан (1 та) туманларидадир.

Ўзбекистон Республикасининг Қонунчилик палатаси томонидан 2012 йил 26 апрелда қабул қилинган 327-сонли “Оилавий тадбиркорлик тўғрисида”ги қонуни кучга киргандан бошлаб, Республикамизда оилавий корхоналар фаолиятини ташкил этишда, корхона ҳуқуқини муҳофаза қилишда ва фаолиятини юритишда сезиларли ўзгаришлар амалга оширилди. Бунинг натижасида, оилавий корхоналар сони кўпайиб мамлакатимиз иқтисодиёти ривожланишида ижобий улушига эга бўлиб бормоқда.

Оилавий корхоналар. Юридик шахс сифатида давлат рўйхатидан ўтган оилавий корхоналар сони - 2019 йил 1 январь ҳолатига 1301 тани ташкил этиб, улардан 1229 таси ёки 94,5 % фаолият юритади. Бу кўрсаткич ўтган йилнинг шу даврига нисбатан давлат рўйхатидан ўтганларнинг ҳамда фаолият кўрсатаётганларнинг умумий сонига нисбатан ўртача 43,5 % га ошганлигини таъкидлаш лозим.

**Оилавий корхоналар сонининг ўсиш динамикаси,
бирликда (2019 йилнинг 1 январь ҳолатига)**

